СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVIII. Ч. 216. Джерзі Ситі, Н. Дж., понеділок, 16-го вересня 1940. No. 216. Jersey City, N. J., Monday, September 16, 1940. VOL. XLVIII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРИМУСОВОЇ СЛУЖБИ ВАНДРУЄ ВІД АННИ ДО КАЯФИ

ВАШИНГТОН. — Законопроєкт примусової військової служби знов повернув до сенату. Сенат не погодився на клявзулю, на основі якої уряд у разі потреби матиме право вивласнити, чи шляхом примусу винаняти, певні фабрики та підприємства, потрібні для національного зброєння. Сенат так змінив цю клявзулю, що вона втратила цілком свою силу. З того незадоволена палата представників, яка цю клявзулю вставила. Правдоподібно палата представників собі не погодиться на зміну і зачне боротьбу з самого початку. Опір, щоб усунути цю клявзулю, походить із кол, інспірованих урядом.

СКАЛІЗ ОЧІКУЄ ЗАСУДУ.

НЮ ЙОРК. — Джордж Скаліз, усунений ґолова з юній домових робітників, очікує тепер судового вироку, за свої грошеві спроневірення в юнії. Із 60 закидів його обороні вдалось збити 50. Залишились незбитими лиш десять закидів спроневірення грошей. Суд на цій розправі не розглядав інших закидів, що Скаліз був вибраний до юнії шікаґовськими ґенґстерами.

ПОТРЕБА ПОМОЧИ АНҐЛІЇ.

НЮ ЙОРК. — Винтроп Алдрич, голова американського помічного фонду аліянтам, заявив, що його представник у Лондоні, Бертрам Круґер, телеґрафував, що бідне населення Лондону, яке знайшлось на вулиці внаслідок розбиття бомбами їх домів, терпить велику нужду і потребує негайної помочи. Круґер повідомляв, що нищення Лондону страшне. Але водночас додавав, що ціле населення Лондону, бідні і багаті, зносять це з подиву гідним героїзмом.

МОРАЛЬНА ПІДДЕРЖКА КАМАЧОВІ.

ВАШИНГТОН. — Кордел Гол, секретар стейту, заявив, що Авіля Камачо, вибраний президент Мексика, був би радо повитаний у Вашинґтоні, колиб сюди прибув. У той спосіб Гол висказав посереднє признання Камачові що його в Вашинґтоні будуть уважати президентом Мексика. Бо до президентури в Мексику голоситься ще також ґенерал Альмазан, який каже, що це його вибрано в часі минулих мексиканських виборів. Заяву Гола треба брати як знак, що Америка не бажає собі в сучасну пору ніяких розрухів у Мексику, зокрема громадянської війни. Бо Альмазан не уступає і ходять чутки, що він масово спроваджує нишком зброю до Мексика, та роздає її своїм прихильникам.

ФРАНЦУЗЬКИЙ АМБАСАДОР У ПРЕЗИДЕНТА.

ВАШИНҐТОН. — Новий французький амбасадор, назначений урядом Петена, Ґастон Генрі-Гей зложив візиту президентові Рузвелтові та вручив свої повновласті. При тім він виголосив коротку промову, в якій сказав, що Франція, хоч хвилево поконана ворогами, але не роздавлена. Бо в неї є цінности які не знищить жаден ворог. Президент відповів, що він радий чути, що Франція не понехала тих ідеалів, за які вхопила зброю та обіцяв йому повну співпрацю в його завданнях в Америці.

ВІДЗНАЧЕННЯ ҐЕНЕРАЛА ПЕРШІНҐА.

ВАШИНГТОН. — З нагоди 80-літних уродин ґенерала Першінґа, команданта американської експедиційної армії з попередньої війни, Президент Рузвелт відзначив його медалею, за попередні заслуги, зокрема за геройство підчас давньої филипинської кампанії. З тої нагоди Першінґ висказав декілька думок про себе і про загальне положення. Він сказав, що зовсім добре себе почуває, начеб мав 60 літ. Також сказав, що Анґлія бореться по геройськи і вона має шанси вигри.

ПРОПАҐАНДА ПРОТИ АНҐЛІЇ.

НЮ ЙОРК. — Предсідник американсько-німецького товариства „Стойбен", Гофман, заявив, що його орґанізація рішила зібрати 10,000 на поведення протианґлійської пропаґанди тут, в Америці.

НЕ ХОЧУТЬ КУПУВАТИ ЕВРОПЕЙСЬКИХ МАП.

НЮ ЙОРК. — Надзиратель нюйорських шкіл, Ґаролд Кемпбел, заявив, що шкільні власти дістали від нього заборону купувати якінебудь мапи з европейський, чи азійських країв. Пощо купувати ці мапи, коли вони щодня зміняються? Купуватимуть мапи лиш із країв західньої півкулі.

К. П. О. БЕРЕТЬСЯ ТАКОЖ ДО КОМУНІСТІВ.

НЮ ЙОРК. — Юнії робітників дрібно-торговельних заведень рішили на своїх зборах поручити своїй делеґації на загальну конвенцію КонҐресу Промислових Орґанізацій, щоб К.П.О. взявся до виполення комуністів із рядів орґанізованого робітництва та щоб виразно натаврував Совети, як деспотичну державу. Згадані юнії мають загальне число членів 40,000.

ДАЛЬШІ РОЗШУКИ В СПРАВІ ВИБУХУ ПОРОХУ І ДИНАМІТУ В КЕНВИЛ

Рятункові відділи відшукали серед румовищ у Кенвил, Н. Дж., нових 20 трупів. Сподіються знайти ще пять—шість. Деякі трупи попалені до тої міри, що неможливо їх розпізнати. Водночас власти переводять точні досліди в справі причини вибуху. На місце вибуху приїхала спеціяльна комісія зложена з аґентів Федерального Бюра Інвестиґацій. Комісія точно випитувала заряд фабрики про робітників, чи були там члени націстичного Бунду та чи в останніх днях не приняла фабрика якихось невідомих робітників. Директор фабрики, Гонт, відповідав, що під оглядом приймання робітників фабрика була дуже обережна. Вона приймала лише американських громадян, до того першенство діставали тутешні родженці. Фабрика стало держала певний гурт старих і добре відомих робітників. А коли хотіла нових, то звичайно старі робітники підшукували їх і поручали фабриці. Гонт зазначив, що не має жадних причин підозрівати, що вибух наступив внаслідок саботажу.

ПОЇЗДКА ВЕНДЕЛА ВИЛКОГО

В своїй виборчій поїздці Вендел Вилкі зупинився на якийсь час у Шікаґо і виголосив там вже одну промову. Шікаґовці зустріли його мішано. В деяких місцях, куди він переїздив, зустріли його холодно, в інших радісно. Холодної стрічі він зазнавав у шікаґовських ярдах. В промові Вилкі підкреслив, що деякі політичні „боси", що надуживають своїх впливів, хай напружать усі свої сили, щоб не допустити його, Вилкого, до Білого Дому. Бо коли він стане президентом, то відкриються тюремні двері для багатьох із них. Вилкі зокрема таврував політичних „босів" самого Шікаґа — посадника Келія і Неша.

БРИТІЙЦІ БОМБАРДУЮТЬ НІМЕЦЬКІ КОМУНІКАЦІЙНІ ВУЗЛИ

Не зважаючи на непогоду, британські летуни виявляють дуже велику активність. Це найкраще пізнати по тому, що безнастанно гремлять німецькі протилетунські гармати, розставлені вздовж французького й бельґійського побережа. Британське бомбардування звернене тепер в першу чергу на найважніші залізничі вузли в Бельґії й Голяндії, а далі в Німеччині, зокрема ті, що відграють тепер рішальну ролю в дорозі війська й военних матеріялів до Анґлійського каналу, де німці мають приготовляти напад на Анґлію. З того, що подає летунська британська розвідка, можна вносити, що такі приготування ведуться.

НЕ ЗВЕРТАЮТЬ УВАГИ НА НІЩО

Треба надіятись, що німці будуть тепер бомбардувати Лондон цілком безпощадно. Доносять, що пять німецьких бомб вдарило королівську резиденцію, Бокінґем Палату, в часі, коли король і королева були в підземелю, в схоронищу. Ушкоджено дещо королівську каплицю, що була в палаті, а далі водяну фонтану. Три робітники, що направляли дім, були легко ранені. Далі одна світляна бомба вдарила в палату лордів, а друга в Давнінґ Стріт, себто в палату, де міститься міністерство заграничних справ і де урядує премієр Винстон Чорчіл. Німецький комунікат каже, що вдарено в королівську палату тому, що ніби десь в сусідстві мав бути склад нафти.

ЯКБИ НІЩО НЕ СТАЛОСЯ

Як тільки роздалися голоси сирен, що заповіли, що нема німецьких летунів, що скидали бомби на місто й Бокінґем Палату, британський король з королевою вибрались в дорогу, щоб оглянути місця, що потерпіли від бомбардувань. Це було в їх пляні, уложенім перед німецьким налетом. І замітне те, що двірський циркуляр, що нотує усі ті подробиці, що звязані з двірським життям, а гідні уваги, цілком не занотовує бомбардування королівської палати, хоч, очевидно, про це була згадка у всій лондонській пресі.

ПРОТИ НІМЕЦЬКОЇ ПРОПАҐАНДИ

ІСТАНБУЛ. — Турецька влада арештувала Курта Ніціґрата, що має бути німецьким аґентом. Обвинувачують його в шпигунстві. Далі кажуть, що німці ведуть сильну пропаґанду серед вірменів, використовуючи традиційну ненависть тих останніх до турків та обіцюючи, що як Німеччина займе Туреччину, то вижене жидів, а їх бизнеси передасть вірменам.



У НІМЕЧЧИНІ. — Німці кажуть, що так представляється нутро одної католицької церкви в місті Гам, розбитої анґлійською бомбою, киненою з літака.

АНҐЛІЯ ПРОПОНУЄ СОВЄТАМ ПОЛАГОДЖЕННЯ СПОРІВ

ЛОНДОН. — Американська пресова аґенція подає, що Велика Британія запропонувала СССР полагодження тих непорозумінь, які виринули через загарбання Советами балтійських держав. Анґлія пропонує, щоб обидві держави зрезиґнували з фондів, а саме Совети з того золота, що його мали балтійські держави в Лондоні, а Анґлія з відшкодування за ті інвестиції, які вона поробила в балтійських державах. Якщоб і остали які претенсії, то обидві держави мають їх зґолосити допевра по скінченню війни. Далі Велика Британія готова винаняти від Советів ті латвійські й естонські кораблі, що тепер є в британських пристанях.

ЩЕ ДАЛІ МАНЕВРИ В УКРАЇНІ.

БЕРЛІН. — Німецьке радіо передає, що в Одеській окрузі продовжаються великі військові маневри під проводом маршала Буденного, заступника комісаря народньої оборони. Далі говориться теж і про те, що Совети мають нагромаджені великі сили на Закавказю.

В РУМУНІЇ ПОВНО РІЖНИХ ПОГОЛОСОК.

БУКАРЕШТ. — Яке є велике напруження в Румунії, видно найкраще по тім, що за поголоски там курсують. Між ними вибилась тепер на перше місце поголоска про вибух революції в Советах. Розповідають, що вже вбито Сталіна і Молотова, та що на чолі контрреволюції стоїть М. Літвінов, бувший совєтський комісар заграничних справ. У звязку з тим, як легко догадатись, кружляє „певна відомісць", що Німеччина вже готова вмаширувати на совєтську територію щоб там „привернути порядок". Совєтське посольство в Румунії каже, що нема причини вірити того роду поголоскам.

ВСЬО В ПОРЯДКУ, КАЖУТЬ СОВЄТИ.

МОСКВА. — Совєтські кола назвали „смішними" ті поголоски, що їх поширюють в Румунії про державний переворот в Росії.

СОВЄТСЬКЕ ЗАПЕРЕЧЕННЯ.

МОСКВА. — Совети не мають наразі ніяких претенсій до Румунії, ні не мішаються до того, яка має бути в Румунії влада. Таке заявляє оціфійна совєтська пресова аґенція у відповіди на „фальшування фактів", якого мали допуститись румунський часопис „Буна Вестіре", а з ним разом і німецький часопис „Національ Цайтунґ", що є орґаном маршала Ґерінґа, бо передрукував те, що написала румунська ґазета. А та остання написала, що в часі, коли у Відні відбувались недавно наради в справі мадярсько-румунського спору, румунський посол у Москві, Ґафенку, мав запропонувати Советам протекторат над Румунією, через що румунська делеґація, що була у Відні знайшлася в дуже скрутному положенню. Тасс, совєтська аґенція, каже, що в тому нема нічого правдивого, та що такі поголоски навмисне пускають ті, що хочуть, щоб в Румунії був хаос. Ті самі чинники, каже Тасс, теж доводять до провокаційних сутичок на румунсько-совєтськім фронті. Прикінці зазначено, що спільна совєтсько-румунська комісія вже зачала працю над визначенням совєтсько-румунських остаточних границь, узгляднюючи прилучення Буковини і Басарабії до Советів. Також визначено комісію для розглянення стрілянини, що відбулась недавно недалеко Черновець.

В ЛОНДОНІ РУХ НЕ ПЕРЕРВАНИЙ.

ЛОНДОН. — Таке можна сказати про залізниці й промисл та все те, що мусить функціонувати. До такого переконання прийшли невтральні військові знавці, що перебувають в столиці й оглянули місто по тижні німецьких бомбардувань.

ЗА ЕКОНОМІЧНЕ ОБЄДНАННЯ ЕВРОПИ.

ПАРИЖ. — Зачали виходити дві нові паризькі ґазети: „Ожурді" і „Авто". Редактором першої є Анрі Жансон, молодий письменник і журналіст, відомий з того, що валив „капіталістичний світ" і сидів в арешті за те, що не хотів іти до служби в французькій армії за правління Далядіє. Тепер він пише, що французька преса до війни „обріхувала" нарід до того ступня, що „загнала 39 міліонів французів до війни". Тепер, каже він Франція програла і мусить пізнати свої помилки. У звязку з тим він заявляється за францусько-німецьку антанту, промислову і торговельну. Але властива ціль, каже він, це створення Злучених Держав Европи, позбавлених цлових границь. Він теж за те, щоб всі европейські кольонії піддати під одну колективну управу.

ПІДУТЬ СЛУЖИТИ АНҐЛІЇ.

ҐІБРАЛЬТАР. — Через ґібральтарську тіснину переплили 6 военних французьких кораблів, що були частиною французької фльоти на Середземному морі, яку британці розброїли. Тепер ті кораблі підуть мабуть боронити Анґлію перед нападом Німеччини.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holodays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

НЕ ПОЗБУВАЮТЬСЯ НІЯК ШОВІНІЗМУ

Маємо до діла з англійською книжкою, що пише про останні дні польської держави, а в тому порушує і українську справу. Книжка має титул: **"The Three Weeks' War in Poland."** Її авторка: **Clare Hollingworth.** Вона відома як спеціялістка міжнародних політичних справ, як це зазначує В. А. Збишевскі, що помістив рецензію на ту книжку в лондонським журналі **"Free Europe"**, в числі з 9. серпня 1940.

Цей польський критик ставиться до згаданої книжки назагал дуже прихильно, в противенстві до книжки **"Polish Profile"**, яку написала княжна Сапіга, американка з Конетикат, про що вже була мова на сторінках нашої ґазети. Тепер тільки додамо хіба те, що критик доражує мужеві цеї американки, що стягнув твір своєї жінки з ринкового обігу, бо книжка шкодить Польщі. Згадуємо за те, як за дуже знаменний вияв „демократичного" способу думання навіть тої частини польської суспільности, що тепер працює в Англії, серед найбільшої демократії, над справою відбудови нової, себто демократичної Польщі.

Та нас обходить властиво перша книжка, що описує польсько-німецьку війну і розбирає причини польської прогри, чи взагалі розвалу Польщі. Авторка винує за ті речі в многому теж і Англію, зокрема оптимізм британських військових кол. Та найбільш цікавить нас те, що ця англійка згадує також і „українське питання" як те, що ослаблювало Польщу і було одною з причин її упадку. Польський критик невдоволений що та, як він ствердив, експертка міжнародньої політики, надала українській справі надто велику вагу, та що того роду „помилки" роблять ще й многі англійці. Він каже, що згадана англійка та британські журналісти взагалі, присвячували і присвячують забагато уваги питанням меншин у Польщі, хоч це справи маловажні.

Та найбільше обурює польського критика те, що мисс Голінґворт відважилася сказати, що „тільки найкрайніші польські шовіністи можуть ще думати про те щоб Польща могла одержати знову землі на схід від лінії Керзона". Як бачимо, то тут іде про українські, а далі й білоруські землі, які польський критик називає „половиною Польщі". І додає, що „мисс Голінґворт може бути певна, що ті „шовіністи" становлять 99% польського народу".

Наводимо це не на те, щоб виходило, що те, що сказав польський „критик", є для нас чимсь новим і надзвичайним, якоюсь несподіванкою. Ми тільки хочемо ще раз зазначити, що й будівничі „нової Польщі" є такі самі шовіністи, як були ними будівничі тої Польщі, що розвалилась. Не вчаться поляки нічого ще й тим разом зо своєї національної траґедії. Навіть не хочуть слухати доброї ради тих своїх англійських приятелів, на яких ласці жиють і які одні ще можуть їм допомогти відбудувати Польщу. Ще й британців пхають знову в біду, вимагаючи від них відбудови Польщі шляхом насильства над українським народом, як теж й іншими народами.

ЗА ПРОВІД І ПРАЦЮ ПО ГРОМАДАХ

Буває, що одна-однісенька одиниця заважує на діяльности громади. Може це відноситись і до малого гуртка. Але так є, що, наприклад, артистичні імпрези залежні безумовно від талантів. Таксамо діяльність на науковому полі може поступати лише тоді, коли є відповідні наукові сили. Тому іноді громада виказує свою працю лише в одному напрямку, відповідно до талантів, які в неї перебувають. Це природне.

Але буває, що громадська праця не має одного напрямку, або ясно витиченого напрямку. Тоді треба використувати хвилеву, як ми кажемо, конюнктуру. Значить: Трапляється нагода улаштувати якийсь виступ перед неукраїнськими групами в громаді, то треба з цієї нагоди користати. Бувають загальногромадські імпрези, як от у Ню Йорку з нагоди Світової Вистави, то треба в них брати участь, щоб засвідчити активність. Не для самої амбіції, хоч і це ніщо злого, але для виявлювання нашої вартости. Та вартість у тому, що ми вкладаємо українські цінности в спільну культурну скарбницю нашої великої Америки.

Теперішній час вимагає не лише активности, але й великої справности. Нераз рішає хвилина, що робити й як робити. Цеж блискавкові часи. І до них треба достроїтися. Старосвітський спосіб наших провідних громадян це той, що мало хто хоче брати на себе відповідальність за якийнебудь крок. Тому, зправила, треба скликати наперед засідання екзекутивного уряду чи комітету товариства, організації, опісля шукати потвердження думки в загальних зборах членів, дальше вибирати спеціяльний комітет акції, дальше відбувати сходини, щоб скласти програму, дальше таку програму піддати під затвердження загальних зборів, і щойно тоді назначити день, салю, шукати виконавців, вибрати комітет до написання оголошення та видрукування летючок, знайти охотників, щоб їх роздати коло церков і т. д., і аж тоді справа стає „народньою", бо перейшла правильно всі стадії.

У початковій стадії українського зорганізованого життя в Америці може й треба було аж так точно поступати, бо це була водночас і школа для несвідомих людей. Але тепер ми цю школу вже перейшли. І можемо доказати, що наука не пішла в ліс". Обставини вимагають скорішого темпа роботи, а загал, що живе в світі ґазет, радія, телевізії, мусить теж бути готовим до приспішеної акції. Крім цього й загальне освідомлення повинно нам допомагати скоро рішати та скоро й справно виконувати намічену працю.

Впарі з тим йде справа проводу в громадській праці. Тут теж треба залишити давні методи. При виборі людей до проводу, ми часто дивимося не так на працездатність людини й її спосібности, а більше на симпатії серед загалу. Мовляв, хто має симпатію, цей матиме теж і вплив на громаду. Хоч як оправдані ці слова, то вони потребують деякої поправки. Людина, що займає якесь становище, і має ріжнородне заняття, не має часу дбати про якісь хвилеві настрої в громаді. Її думка повинна бути звернена на те, щоб виробити плян праці та його перевести в життя, а не шукати якоїсь особистої прихильности серед громадян. Така одиниця не має часу на те, щоб „дбати про симпатії". Знову не маючи симпатій, не може часто дістатися до проводу в громаді, а те відбивається уємно на діяльности громади!

Отже і в такі справи треба тепер зріло вглянути. Як є людина, що своїм характером, знанням та справністю надається до праці, то треба дати її спромогу громадську працю перевести. Глядім на працю й ідею і ними руководімся. У часі блискавичних подій треба відкинути на бік невмісні амбіції, як шкідливі для загальної справи.

Це так з нагоди осіннього відновлення громадянської діяльности по громадах. Ця справа вимагає у теперішних обставинах спеціяльної уваги. Українські громади мусять виявляти працю і мати відповідних людей у проводі. **С.**

КІНЕЦЬ ОДНОЇ КАЗКИ...

Від 1917 р. цілий світ слухає дивно-дивної казки про один, справді казочний край, де все відбувається, неначе в казці. Ані наш Глібів, ані москаль Крилов, ні німецький байкописець Ґрім, ні навіть сам автор „Тисяч і одної ночі" не можуть рівнатися з автором модерної казки, який називається — СССР.

Так, бо цей чудовий, вимріяний тільки великими фантастами „феріленд" — це „пролетарська родина" або по нашому — комуністична Москва. Довго, бо майже аж до голосного пакту Сталіна з Гітлером, про СССР пускали справжні леґенди. Кремлін крутив ленту, а безліч загорілих прихильників та оборонців по цілому світі розвозили одну казку.

Не бракувало тих обожателів Сталіна та його „соціялістичного будівництва" й серед чесних американців. Були це студенти, професори, інжинири, артисти, які для ідеї соціяльного поступу або прямо з цікавости, їхали в СССР. Там вони стрічали „Потемківські села" — колгоспи, фабрики, народні парки, музеї... Вишколені аґенти Інтуриста, неначе ангели-хоронителі доповняли добровільною літературою це все, чого такий цікавий американець не міг доглянути. І вертали вони назад в Америку, давали численні доклади по клюбах, організаціях та нерідко широко рописувалися про це в пресі. Доходило до того, що навіть дуже поважні американські ґазети добачували в большевицькій революції справжній рятунок для скомплікованих та замотаних проблем нашої дійсности.

Так траґічний для Европи, а може й цілого світа, серпень 1939 р. започаткував кінець цеї, окритої німбом леґенди, про „рай" в СССР. А фінськомосковська війна дорешти її знівечила. Бодай так нині справа виглядає.

Великі американські ґазети мають своїх вишколених кореспондентів по всіх світових столицях. Мали вони їх і в Москві. Тому кілька літ „Ню Йорк Таймс" мав за свого представника Г. Денія, який однак, вирвавшися раз заграницю, написав кілька дуже критичних статей про СССР, за що совєтський уряд навіть дипльоматично протестував до уряду ЗДА. Денні однак таки вернув знову на короткий час до Москви.

Рік тому його заступив другий визначний кореспондент „Ню Йорк Таймсу", Г. Е. Р. Ґедіє, що був у Відні, відтак у Празі, завсіди викидуваний німцями. Та від січня 1940 р., московський уряд встановив був таку гостру цензуру, що всі чужинецькі кореспонденти не мали найменшої змоги подавати новини з життя СССР до своїх ґазет. Ось таким чином Ґедіє пише тепер про СССР, але не з Москви, тільки з Варни, чорноморського міста Болгарії. Як там тепер у Совєтах пізнати теж і по тому, як то тяжко було навіть Ґедієві видістатись з „раю". Приходилось йому переходити довгу чергу формальности від поліції аж до комісаріяту заграничних справ. Виявляється, що й чужинцеві треба чекати тижні, щоб одержати дозвіл на виїзд з СССР. Коли вже є дозвіл від НКВД (ҐПУ), тоді треба робити другу аплікацію до митного уряду, щоб перевірив багаж подорожуючого. Така інспекція тягнеться також днями, переглядається кожну книжку, записку, кореспонденцію й інше.

Навіть поробивши всі формальности, не легко дістатися за кордон. Ґедіє пише, що він хотів їхати своїм автомобілем, але йому порадили, що краще везти самохід на залізниці, чим їхати ним. Щоб удатися до Одеси, куди хотів їхати згаданий кореспондент, треба було побороти багато технічних труднощів, а вже найтяжче буде докуповувати бензини на Україні. Вкінці, поліція таки заборонила їхати самоходом і Ґедіє мусів переїхати залізницею.

Ще мав він повно клопоту зо своїм псом, бо ніхто не сміє, як сам пише, покинути СССР без спеціяльного свідоцтва, що дана особа (пес видно також!) не є спосібна служити в червоній армії! Діставши це, треба було мати ще посвідку від комісаря фінансів, що йому вільно вивезти таку то скількість грошей. В поїзді з Москви до Одеси було не тільки повно подорожних, але ще більше блох... Інша знову фаза його оповідання відноситься до цікавости москалів у викупуванні старих річей в тих чужинців, що покидають СССР. За милом найбільший попит, а за старі черевики й одяг — то платять грубі гроші...

ЩО БУЛОБ З КАНАДОЮ?

Що сталосяб з Канадою, якби так Гітлер вийшов переможцем з цеї війни? Ось це є те питання, над яким застановляються добре в Канаді. І тому саме Канада так щиро попирає Анґлію в її боротьбі з Німеччиною. На тему, „що грозилоб Канаді, якби Гітлер запанував над цілою Европою, говорив недавно в Монтреалі С. П. Бобіє, сенатор-француз. Його думки такі:

У разі побіди Гітлера в Европі, не є виключене, що німці, москалі й японці пішлиб разом нападати і на Північну Америку.

Найгірше вийшла би на тім Канада, бо не має ані достаточної скількости війська, ані великої воєнної фльоти, щоб себе боронити. Поки існує Велика Британія боронить вона своєю могучою воєнною фльотою не тільки Злучене Королівство, але й Канаду. Без воєнної фльоти В. Британії не було би кому боронити експортової торговлі Канади і вона стратила би майже всі свої заграничні ринку збуту, за вимком Злучених Держав.

Вартість вивезених з Канади товарів у 1939 році виносила один біліон долярів. З того 60 відсотків вивозила Канада до ріжних 96 країв у Південній Америці, Европі та Азії. Лиш сорок відсотків канадійських товарів йшло до Злучених Держав. Американські ринки збуту могла би Канада задержати" надальше. Стративши ринки збуту для 60 відсотків своїх товарів через вигру Гітлера, Канада дуже підупалаб економічно. У ній наступилаб ще більша економічна кріза ніж та, що була перед 9 роками. Фармері західньої Канади, що продукують багато пшениці та інші роди збіжжя мусіли би значно обмежити засіви і полишати багато піль під довголітню парениму. Також приостановилися би роботи по лісах, копальнях і фабриках. Щоб рятуватись від крайньої нужди серед населення Канади розвинувся би могучий рух за прилученням до Злучених Держав. Колиб це прилучення наступило, то по кількох десятках літ з Канади не полишилося би багато слідів, крім кількох зірок на звіздистім американським прапорі. По канадійській окремій культурі не полишилось би ніщо, бо вона злялась би в одну цілість з американською. Однаке найгірше вийшлиб на цій злуці канадійські французи. Досі становлять вони трохи менше ніж половину населення Канади, а при попертю католиків інших народностей, дорівнюють англьо-саксонцям і тому мають великі права. Їхня мова є другою державною мовою, а провінція Квебек, зо стоєю автономією, творить „малу Францію" на американськім континенті. Все те вони стратилиб, бо тут жиють повним французьким релігійним культурним і національним життям. Це пропалоб, якби Канада прилучилась до 130-мілонів мешканців Злучених Держав. Тоді чотири мільони канадійських французів не значили би нічого і стратилиб свою окремішність як народ по небагатьох десятках літ. Тому канадійські французи все були проти злуки зо Злученими Державами і тепер теж є проти цього. Сенатор Бобіє, що сам є французом, закликав у своїм докладі французів, щоб усіми силами помагали Великій Британії в теперішній війні чи то зо зброєю в руках, чи працею на землі або у фабриках. Вигра Великої Британії, згідно зо словами сенатора Бобіє, це вигра канадійських французів, їхньої культури та їхнього національного французького життя.

Гітлер, згідно зо словами сенатора Бобіє, це злий дух, що переслідує християнство, що не узнає ніяких прав моральности та чесноти і що не має ніяких засад людяности, а стремить до підбиття західніх держав, щоб їх визискувати.

Також сказав сенатор Бобіє, що нема надії на революцію в Німеччині. Гітлера, каже сенатор, можна знищити лиш боротьбою демократичних народів.

С. ЧЕРКАСЕНКО:

ПРИГОДИ МОЛОДОГО ЛИЦАРЯ

РОМАН З КОЗАЦЬКИХ ЧАСІВ

ТОМ І.

(33)

— Маю, все маю! — метнувся жид від столу, й за хвильку подав, що треба було.

Братчики тимчасом оглядали молодого прибуду, що сів за один стіл з отаманом, нахилялися один до одного й напівголосно розпитувалися, що за один. Дехто з них бачив уже Павла з Кригою; були й ті, що постерігали парубкове змагання з лейстровиками на канівському майдані, але чого він тут опинився, ніхто з них не знав.

— Та скоро дізнаєтся...

Не встигли за старшинським столом і по другому михайлику випити, як під вікнами почулася кінська тупотнява.

— Ще якісь гості до тебе, Гершку, — звернувся полковник до жида, що стояв за шинквасом, витягнувши шию, як гусак, і чекаюче дослухався.

За хвильку двері в коршму наче вітром розчинило, і поріг переступив ротмистр кварцяного війська з пятьма жовнірами. За ними в сінях видно було січовиків, що почули, мабуть, приїзд кварцяників і поспішили до своїх у коршму.

Жид, угледівши польського старшину, як навіжений, кинувся назустріч з поклонами, хотів ухопить за полу й поцілувати, але ротмистр так сттунув його чоботом, що він, болісно зойкнувши, відлетів до шинквасу. Ротмистр грізно й гостро оглянув гостей січових, що сиділи ані-руш, не перериваючи вечері й лише зиркнувши на прибулих кварцяників (не у звичаю в братчиків виявляти надмірну цікавість).

Є він тут? — повернувшись до одного з жовнірів, сердито запитав ротмистр.

— Нне знаю... ніби нема... — вагався той, пильно бігаючи очима по січовиках.

— Ніби, ніби... пся крев! — розлютився старшина. — Запевне треба, а не ніби...

— Єсть! — зрадів урешті жовнір, і Павло пізнав у нім переодягненого за кварцяника слугу із старостянського двору, Овсія. — Ондечки він! — показав Овсій пальцем на Павла, а сам заховався за ротмистрову спину.

— Хто у вас старший? — гримнув ротмистр до запорожців.

Братчики — наче не до них.

— Кого я питаю?! — ще грізніше гукнув ротмистр і вхопився за пистоля.

Жид із ляку присів за шинквасом, а Павло через стіл нахилився до полковника й щось шептав йому, показуючи очима на Овсія.

— Хм... гаразд, — відповів старший, а далі звернувся до ротмистра. — Я старший пониццю... А навіщо здався я тобі, небоже?

— З наказу ясновельможного пана польного гетьмана мусимо взяти того молодого хлопа, що з вами! — виголосив урочисто ротмистр.

— Чуєш, синку? — питав старий, моргнувши многозначно Павлові.

— Чую, пане полковнику.

— То може підеш із паном ротмистром до польного в гості?

— Мені, батьку, й тут непогано.

— Не хоче він, пане ротмистре, — знов звернувся старий до старшини, перехиляючи в рот поставця з оковитою й протираючи сиві вуси.

Ротмистр аж зачервонівся, скипівши, але ще намагався здержатись.

— Мені на те начхать, хоче він чи ні, — промовив кварцяник. — Звелено взяти його, то візьму, хоч там що!...

— Живого? — спитав полковник, закусуючи михайлика.

— Тільки живого, — мертвих на палю не садовлять!...

Глухий гомін обурення покотився поміж січовиками. Старий махнув на них рукою.

— Це правда... Ну, то візьміть, коли таке діло.

Ротмистр кивнув жовнірам і пропустив їх поуз себе.

Павло, спокійно посміхаючись, налив михайлика, випив і вечеряв далі.

— Ходімо! — промовив один із жовнірів, поклавши йому руку на плече.

— Куди? — озвався, не повертаючись.

— Як то куди! Тиж чув?...

— Та чого ви панькаєтесь! — аж підскочив старший. — Тягніть його за руки та за ноги, лайдака!!...

Павло підвівся.

— Здоров, Овсію! — звернувся до панського челядника. Той закліпав очима. — Продав?...

Овсій мовчав, відвернувшись.

— А заплату вже дістав? Челядник спаланув.

— Ніякої заплати я не діставав! — сказав сердито.

— Ну, то маєш!

Павло махнув рукою, й важкий, як довбня, кулак упав Овсієві на тім'я. Не скривившись навіть, він опустився на землю.

Жовніри всі разом кинулися на Павла, але він махнув однією рукою — й двоє покотилося в один бік, ударившись головою об стіл; махнув другою — й інших двоє покотилося ротмистрові під ноги.

Ошелешений кварцяний старшина оскаженів і вихопив зза пояса пистоля. Полковник моргнув комусь очима до дверей, і палений пан не встиг вистрілити: його пистоль підлетів під стелю і впав за шинквас просто жидові на голову. Жид зойкнув і повалився. Гомеричний реґіт розітнувся по коршмі, а ротмистр хопився шаблі, та її не було при боці: хтось із братчиків у загальнім заміщанні крадькома відтяв її від пояса й заховав.

Ротмистр посатанів, аж посинів і запінився. Несамовито гримнувши на своїх жовнірів, що, очунявши трохи, підводились тяжко й чухали та мацали потовчені місця на ребрах та на голві. Він погрозив січовикам кулаком і вибіг геть. Жовніри пошкандибали за ним під реґіт і кпини братчиків, лишивши лежать під столом перебраного в жовніра Овсія.

— Оце потіха! — засміялися січовики.

— Ну, й молодець же мій щух!

— Випємо на твоє здоровля!...

(Дальше буде).

Швайцарці первищають всі народи в уживанні молока; на кожну особу припадає там пересічно 232 кварти річно; а нинь слідують американці зо 153 квартами молока річно на кожну особу.

НА РІЖНІ ТЕМИ

РУМУНІЯ ДЕМОБІЛІЗУЄТЬСЯ.

Одною з перших реформ, які переводить румунський диктатор Антонеску, це демобілізація (розпущення) великої частини румунської армії.

Коли взяти під увагу, що Антонеску по професії ґенерал, то це може видатися досить дивною реформою. Для пояснення факту подають, що Румунія за диктатури ґенерала Антонеску буде спиратися на ґарантію Німеччини й Італії.

Стара це традиція, що зброю носить пан, а рабові її не дають.

НА НИХ ЧЕРГА?

В одному зо своїх черґових нині нападів на Францію фашистівський часопис „Іль Пополо ді Рома" каже:

„Французи від 500 літ думали про себе як про несмертельних людей і провідників цивілізації. Франція окрадала, грабувала, здирала й плюндрувала все вартісне, присвоюючи це для себе, перетворюючи свою натуру й накладаючи французьку печать на очі обману...

„Нині Франція умирає. Франція побита. Франція не є несмертельна".

Чи не хоче „Іль Пополо ді Рома" підсунути своїм читачам, що тепер прийшла черга на Італію робити світові те, що, на її думку робила досі Франція?

ВИТАЮТЬСЯ, А ЗА ПАЗУХОЮ КАМІНЮКУ ДЕРЖАТЬ.

В дипльоматичних кругах у Вашинґтоні говорять, що Німеччина держить на границі Росії коло міліона жовнірів. З німецьких кругів видимо це представляють як виплив бажання Німеччини забезпечитися перед можливим нападом з боку совєтської Росії.

Виходило би, що за цею границею совєтська Росія нагромадила війська. Якби хтось спитався її, нащо вона це робить, то вона певно сказла би, що для охорони перед можливим нападом з боку Німеччини.

СКРАЙНОСТИ СТРІЧАЮТЬСЯ.

На збори конференцію науки, фільософії й релігії, що відбулася цього тижня в жидівській теольоґічній семинарії в Ню Йорку, прислав відомий жидівський математик і фізик Алберт Айнштайн реферат про потребу погодження науки з релігією, з котрого властиво виходило, що їх погодити не можна.

Католицькі священики, протестантські проповідники й еврейські рабіни згідно порадили Айнштайнові держатися своєї математики й фізики й в поза наукові сфери не виходити.

Про думку Айнштайна про неможливість погодження віри в особистого Бога з думкою про свободу людського сумління сказав о. Джан Ля Фардж, член ордену єзуїтів: „Дивно, що д-р Айнштайн, утікач з націстичної Німеччини, ширить якраз доктрину Гітлера й піддержує ідеї, котрі стали основним чартером для повного знищення людської свободи".

СКІЛЬКИ ДАРУНКУ РЕСТОРАННОМУ ПОСЛУГАЧЕВІ?

Американські ґазети розписуються широко, про „тип" що його оставив Гарі Бенет, менаджер Генрія Форда, одній ресторанній послугачці в Форт Вейн, Індіяна. Ґрупа Форда мала заплатити за їду 4 доляри, а Бенет оставив 50 долярів і не взяв „дрібних", себто 46 долярів. Коли дівчина спиталася, чи не було тут помилки, дістала відповідь, що її дано „решту" як „тип", бо вона не лише так гарно обслуговувала, але й здержувала від Генрія Форда цікавих роззяв.

Ґазети пишуть про ріжні лекції, які мовляв мають виходити з тої події.

У звязку з нею нагадуються спомини одного голяря про покійного нафтового міліярдера Джана Д. Рокефелера. Писав голяр, що до нього заходив часто Рокефелер і все давав „звичайний тип". Здається, пять центів. Отже Рокефелер видно державсь дещо іншої думки, ніж Форд.

ЩО ВАРТА ПЯТЬ ЦЕНТІВ?

Один французький письменник каже, що величина „типу" не є така важна, як питання, від кого він походить. Мовляв, пять центів від міліонера варта більше, ніж пять центів від бідного чоловіка, бо, мовляв, людина, що дістає „на чай" навіть дрібну монету, поважає її, як вона походить з великого маєтку.

Та про вартість добровільної жертви сказано в Євангелії зовсім що інше.

ЯК ЦЕ ЗВАТИ?

Добровільний дарунок гостя для послугача англійці й американці називають „тип".

Німці називають це гріш на пиво, французи (дар) на напиток, москалі „на чай" або „на водку".

Звісно ми часто беремо слова від інших народів, й це не дивно, але дивно, що приймаючи від американців слово „тип", ми кажемо „типс".

КНЯЗЬ У КЛОПОТАХ.

Чужинецькі кореспонденти подають, що італійський уряд арештував одного італійського князя й засадив його до концентраційного табору за те, що він висказувався публично проти політики італійського уряду. Вони підсували при тому догад, що в подібний спосіб і за таке саме арештовано й інших італійців і що тут мається до діла з „чисткою", себто масовими арештами противників.

Італійський уряд не заперечує арешту князя, але заперечує правдивість догаду про „чистку". Мовляв, арешт одного чоловіка ще не означає, що уряд „прочищує" 45 міліонів душ населення Італії.

Одначе в цьому арґументі невеличка проточина: коли уряд рештує князя, то зовнішній світ про це може довідатися; князь має ріжні інтернаціональні звязки, головно коли він або хтось з його родини одружений з багатими чужинцями, наприклад американцями. Та хто дізнається хочби про тисячі арештованих з незаможних?

НОВИНКИ НА РІЖНИЙ ЛАД.

Кілька днів тому писали ґазети в Ню Йорку багато про вбивство поліцая Чарлса Шов з повіту Насо одним мурином, що їхав краденим автом.

Одна нюйорська ґазета подала над новинкою наголовок: „Чоловік, у краденім авті вбиває поліцая". Інша ґазета дала тій самій новинці наголовок: „Поліцай убитий мурином у краденім авті".

Ріжниця між наголовками в тому, що вбивник для першої ґазети це просто людина, для другої це людина чорної раси.

ЧЕСНИЙ РАПОРТ.

Якщо другий спосіб титуловання новинок мав би бути добрий, то ґазети повинні би писати, якої національности був злочинець, або може якої віри й таке інше.

Давніше таке й бувало, але розумні ґазети вже цей звичай покинули. Нині ґазета вже рідко коли подає національне походження або релігійну приналежність людини, про яку подається новинку.

Лишень одним муринам усе ще важко добитися того, щоби й їх в тому огляді трактовано на рівні з білими.

ТЕЖ СПОСІБ.

Одна нюйорська ґазета донесла в четвер під великим наголовком: Вилкі каже, що президування втрете це небезпека (для демократії).

Над цею новинкою була інша з наголовком: Італійці представляють Вилкія менчим лихом (для себе) від Рузвелта. Звісно, для пересічного американського читача вплив першої новинки занульовано другою.

ЛОНДОН-МІСТО КОНТРАСТІВ

Анґлійський Пантеон.

Приїжджаючи до великого міста, одним із перших ваших бажань є пізнати не лише його величину щодо простору, так сказати: ґеоґрафічну, але й величину щодо часу, себто історичну. Замість сісти за книжку про його минуле, простіше зайти в таке місце, де зібрана якнайбільша скількість памятників великих людей.

Цим місцем не є в Лондоні цвинтар. Не є ним також „Британський Музей" — одна з найбільших бібліотек у світі, де можна знайти всі найкращі твори анґлійського ґенія і не одну українську книжку. Анґлійці мали чимало великих людей, які замість писати книжки творили історію своєю діяльністю, здійснювали свої ідеї безпосередньою участю в державнім житті як володарі, політики та полководці. Анґлійці мають свій Пантеон, „Святиню слави", де спочивають останки найбільше заслужених для народу. Нею є „Вестмінстерське Абатство". Не треба його змішувати з „Вестмінстерським собором", що знаходиться в тій самій дільниці цеїж назви і є велитенською будівлею з червоної цегли в старо-византійському стилі, вибудованою 30 літ тому, де є гріб кардинала Віземана, відомого автора „Фабіолі".

Церков „Вестмінстерського Абатства" має вікову історію. Кажуть, що на її теперішньому місці на лівім березі Темзи, в давнину в 616 р. анґло-саксонський король Себет вибудував церкву серед диких кущів тернини і серед води, що облила її, наче острівець.

Початки першого каміня покладеного під першу церкву на цьому місці затрачені в померках народніх вірувань. Найстарший хронікар цієї церкви оповідає дуже докладно леґенду про те як напередодні посвячення святині епископом Мелетієм, рибалка Едрик, що вертався з надбережної праці з сіттю, побачив через ріку, як біля церкви сяло виїмкове сяєво. Рибалка переїхав у човні Темзу і пішов услід за якимсь поважним прочанином, що показував йому вхід до церкви. Це був св. Петро, який своїм жезлом ударив двічі в землю і добув звідти два свіжі криштальні джерела.

На доказ, що це правда, донині показують при самому абатстві ці два джерела.

З церквою у західній частині (вест), був звязаний манастир, мінстер — що був додатком до неї — звідсіля й назва, що збереглася донині. Історичне її походження рахують від будівлі Едварда Сповідника (1049—65). Перебудовували її у XIII. віці, додавали до неї каплиці в XVI. в., вежі в 1722 р., виправляли передній вигляд і знищили деякі старі доми за нею у 1890 і 1895 р.

Як більшість лондонських будівель, цей національний Пантеон не має перед собою ні за собою площів, з якої можнаб охопити її одним поглядом. Виринає він перед нами посеред старих нецікавих домів і дивує своєю масою, з якою зливається ціла низка добудівок, прибудівок, крил, склепінь і веж у ріжних напрямках, без великого ладу.

Оглянути за один раз гроби „великих померлих", що знаходяться в цій церкві — неможливо. Запамятати їх черґу нема змоги навіть за десять разів, при помочі підручника анґлійської історії. Духовенство, що віками завідувало цією церквою, живучи при її манастирі, мало в давнину найбільший голос, кому де визначити яке місце. Число славних людей зростало, а мури церкви і її простір лишалися ті самі. Коли входите між перший ряд гробниць, уже дістаєте паморок від безладдя і питаєте себе, хто рішав про місця для тих безсмертних: завідуючий церквою, принагідний архітект чи маляр?...

Тут лежить уся анґлійська історія, з виїмком Шекспіра, що спочиває в родиннім місті в Стретфорді, і з виїмком великих моряків і малярів, яких гроби знайдете в Соборі св. Павла. Памятники починаються від великих державних мужів: Четема, Бейкона, Канінґа, Палмертона, Ґледстона і є їх у першій низці більш як тридцять. В окремім крилі є вчені, як Нютон, лорд Келвін, Дарвін, Гершел, а зними прізвища замітні тільки в розвитку анґлійської науки та суспільного життя: борець за скасування рабства, композитор, історик музики, ґубернатор на острові Яві і основник анґлійського зоольоґічного товариства, природник, астроном, фізик, інжинір, різьбар, державний канцлер, ґеольоґ, промовець, капітан, ґенерал, історик, а між ними гріб поета Бен Джонсона, хоча його памяткова медаль вирізьблена в окремім „кутку поетів".

Після пів години мандрівки напевно поплутаєте давнього поета Спенсера з новітнім фільософом Спенцером, інжиніра Стіфенсона з поетом Р. Л. Стіфенсоном, сучасника Шекспіра поета-лавреата Бем Джонсона з д-р Джонсоном, що лежить у Соборі св. Павла; а може й Вальтер Скота з архітектом Жільбертом Скотом. Про десятки безсмертних полководців, адміралів, акторів, інжинірів, духовних, учених і письменників не знаєте навіть двох слів, не більше як про чотирох Едвардів, двох Генриків, дві Марії, дві Анни, Річарда, Джемса, Чарльза, Джорджа, Елисавету чи Каролину. Краса хору, склепінь, поодиноких різьб і півтіней у вічнім пів-смерку цієї святині безсмертних чомуть не зливається в гармонійний настрій перед памятниками, нагробниками та епітафами. Що має робити в „Пантеоні безсмертних" якась жінка епископа, що скидається на Шевченківську Катерину? Чи памятник непохороненого тут Шекспіра не нагадує банальної пози на провінціяльних фотоґрафіях, а статуя Томсона статую з якогось старого парку?

Вже при першім вході з північного крила вражає нас мішанина поганської символіки з християнською лірикою. Лорд Менсфілд нагадує „Недужого з уяви" Моліера і до памятника капітана Монтеґю не можна наблизитись, стільки каменюк лежить перед ним, памятник Фокса лежить на землі без педесталю, хоча повинен би стояти високо на великій площі; а є серед них і такі екзотичні зразки, як статуя ґенерала Кука, де пальми, слон, прапори, щит і індієць навколішках нагадують старе видання Робінзона: бракує ще кіз і папуги!

Хто вміє захоплюватись архітектурою, знайде тут одну з найгарніших каплиць в Анґлії: каплицю Генрика VIII. і другу св. Йоана євангелиста, скопійовану з Мікельанджеля. Хто вміє думати про химерність слави, може рішати в своїй душі, чи вибрав би таке місце на свій вічний супочинок, де гробниці великих померших, якими покриті льохи Венстмінстеру, його долівка та стіни, перемінили цю святиню в робітню цвинтарного каменяра.

Знайдете там також на камяній долівці величезну вмуровану плиту з надписом: „Анґлійський вояк, що впав у великій війні 1914—1918 р. за короля та батьківщину. Більшої Любови (мабуть у розумінні почести) не зазнала ніяка людина". Це гріб Невідомому Воякові, що згинув в останній війні на французькій землі, звідки Франція переслала його останки як символ спільного жертвенного Союзу. Чому цей вояк згинув перше за короля, а щойно потім за батьківщину? Чому зазнав стільки любови? А що тоді, як це попіл звичайного зайдиголови або вродженого боягуза, що кляв у багнистих окопах короля і людську любов?...

Парлямент.

Виходячи з цього історичного лябіринту, ви повинні обовязково зайти по сусідству до будинків парляменту. Ця новітна інституція зі 1100 салями, 940 стіп довжини на фронті дасть вам оглянути зверху статуї всіх анґлійських володарів від Вилйема Переможця аж до королеви Вікторії. Імпозантні вигідні великі салі в середині не ріжняться нічим від старих королівських замків у роді віденського Бурґу. За сто літ обставини таки змінились; архітекти не могли навіть передбачити, що в салі посольських зборів буде треба не 476 місць, а 670 для представників народу.

Кожний із нас, увійшовши в ці хороми, знає, що найцікавіші прикмети цього місця не лежать у мистецьких прикрасах стін і стель, а в тому, що ці стіни та стелі чують підчас засідань двох „палат", які радять над законами наймогутнішої сучасної держави. Це палата лордів і палата послів. Хто мав би щастя дістати право вступу на одно засідання парляменту, завдяки дозволові якогось посла, міг би бодай бачити — коли не розуміти — зразок справжньої дискусії, що є виміною думок, а одночасно боротьбою політичних пересвідчень і повних зрілих світоглядів. Єдині анґлійці зпосеред усіх европейських народів уміють у дискусії так шанувати чужі пересвідчення, так володіти собою і з такою простотою, ясністю та загальнодоступністю практичних арґументів викладати докази для оборони ідей. Коли в нас чуємо часто фразу про крізу сучасного парляментського режиму, мимохіть приходить думка, що першим засобом рятування парляментської форми правління було би з ріжних парляментів висилати послів на „поглядові" лекції до цього будинку над Темзою.

Кому це не помогло би, міг би прислухуватись принагідним проповідником у „Гайд Парку", де представники всяких сект навертають прохожих на заповіди своєї віри.

Але Гайд Парк належить до іншої „глави". Лондонський парлямент так само, як лондонські парки, є ще гарніший зовсім зблизька, ніж здалека, хоча чужинець не повенен забути поглянути на нього вночі, коли освітлений щит його годинника, на знак, що в середині радять представники британської нації. Пригадавши собі в парляменті сучасних великих людей, не можна забути, що великі померші мають першенство і що друга їх половина спочиває в найбільшій анґлійській церкві: соборі св. Павла, що є гордощами Лондону.

Собор св. Павла.

Спершу треба на нього поглянути з далекої перспективи; від Вестмінстеру недалеко до „Парляментського горбка", звідки виринають найкраще його великі, закінчені обриси. Ґеніяльний архітект Рен, що будував цю церкву, підложив під неї високі фундаменти, рахуючися з тим, що сусідні будівлі можуть закрити її зовсім перед оком мешканців міста.

„Св. Павло" має так само, як „Вестмінстер", свої історичні леґенди і старовинні дати, що сягають до 610 р. за кентійського короля Етелберта. Від 961 р. аж до славної пожежі в 1666 р. горіла ця церква кілька разів дотла і відбудовувалась наново. Теперішня будівля почата в 1675 р. і закінчена у 1697 р., а вповні викінчена у 1710 р.

Стільки цифр мусить вистарчити. Кошти будівлі, довжину та висоту доповните, коли туди ввійдете з провідником, живим або писаним. Не є це зразок краси, що захоплює. Можна в св. Павлі подивляти могутню працю, тривкий матеріял, солідність будівлі призначеної для вигоди вірних, але важко там знайти настрій, що спонукує до молитовного скупчення. Чому це місце вибрали для звеличання артистівмалярів поруч великих моряків —, невідомо. Чому більшість статуй, збудованих у їх честь, зовсім пересічна, без високої вартости — щодо цього можна лекше догадатись. В Анґлії різьбарі не мають пригожих обставин розвитку; там рідко вони бачуть голе тіло і не часто можуть ставити свої твори під голим небом.

Великі анґлійські малярі та моряки ще менше нам відомі, ніж письменники та державні мужі. Навіть про Нельсона довідаємося швидше з колюмни йому присвяченої на „Трафальґар Сквері", ніж з памятника в соборі св. Павла повного символічних фіґур. Імена Тернера, Рейнольдса, Лоренса і пів-тузина менших суперників оживуть на гробницях лише для тих, що вже оглядали їх картини в лондонських музеях або ще давніше: в репродукціях.

Опис таких будівель є безцільний: і для заохоти, щоб їх оглянути, і для їх критики. Хто побуває в Лондоні бодай кілька днів, не мине цього собору, а хто матиме нагоду прирівняти його з іншими славними церквами, не заховає після нього виїмкового враження.

Твердиня Тавер.

Зате мало є оригінальніших будівель у великих столицях від стародавньої лондонської фортеці та державної вязниці, званої коротко Баштою або Цитаделею — „Тавер". Ця колишня королівська палата відома на протязі анґлійської історії як місце, де загибали серед холодних мурів достойні вязні і звідки йшли недалеко класти свою голову під сокиру. Цей великий ланцюг кольорових мурів над берегом Темзи, серед зелені, є нині державним арсеналом і одним з найцікавіших місць для відвідин чужинців, що шукають „сильних вражінь".

Старезні мури з темними льохами та великими салями призначеними на оглядини тратять свій грізний вид з хвилиною, коли ви перейшли їх ворота з білетом у руках. Бачимо як стій, що багато вікон має тут завіски та квіти, а на порозі стоять добросерді вусачі, батьки родин, що живуть тут тихим сільським життям емеритів. Нікого з них не навідують марева тут померших неприродною смертю. Навіть деякі кімнати з т. зв. „Кріавої вежі" перемінені нині на приватні мешкання.

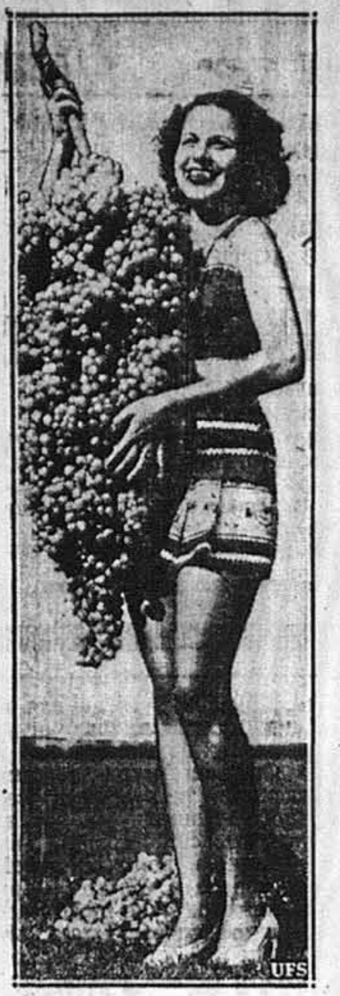
Спис визначних осіб, що втратили тут голови як зрадники держави, вмерли у вязниці, були отроєні або спалені, є досить великий, за великий, щоби переписувати його з „Провідника по Тавері". Їх імена мають значіння тільки для тих, що добре знають, яку велику ролю відограли вони в історії цієї могутньої держави, що так давно має за собою кріваву революцію. Останні, яких повісили в цій твердині, були приватні шпигуни з 1820. р.

Кожна з веж „Таверу" має свою назву і має під собою іншого роду частину теперішнього військового ґарнізону і інший музей. Стіни вязничних кімнат тратять силу свого жаху з історичної перспективи. Тому публика найбільше цікавиться салею королівських дорогоцінностей т. зв. реґалія, де за склом і залізними клітками зібрані корони, діядеми, діяманти, брилянти, перли, браслюти, жезли, ордери ріжних анґлійських королів і королев вартости 3 міл. фунтів стерлінґів (деякі імітовані з ориґіналів, що є в безечнішому сховиці).

Декого може зацікавити велика історична колекція зброї та збруї, поміщена на двох поверхах у „Білій вежі". Вона розкладена у великих салях у хронольоґічнім порядку від XIII. століття до кінця XVII. Окрема саля має збірку старої норманської доби, окремо лежать воєнні трофеї і зразки новітньої зброї. Здається, що єдині, які користають з таких збірок, це анґлійські учні та студенти, що влекщують собі походами по таких музеях науку рідної історії. А проте кожна освічена людина з приємністю прирівняє в тих салях розвиток воєнного ремесла від найдавніших часів і погляне на деякі причандали первісних і культурних народів придумані радше для хуткого спричинення смерти іншим, ніж для оборони власного життя.



ВНАСЛІДОК ЛЕТНИЧОГО РЕЙДУ. — Шпитальні послугачки в одному лондонському шпиталі на звук сирен переносять дітей у безпечне місце.



КНЯЖНА ВИНОГРАДУ.

Каліфорнійські виноградарі вибрали цю гарну Джері Кларк на ярмарку в Лос Анджелесі принцесою винограду.

З ДНЯ

НАПРАВА КРИВДИ.

На весні цього року дослідчий конґресовий комітет Даєса „розкрив", що Карло Бийор, голова одної реклямової компанії в Ню Йорку є „націстичним аґентом" та небезпечним членом „пятої колюмни". Після цього розкриття, якому ґазети давали на перших сторінках чимало розголосу, Карло Бийор знайшовся у чималих клопотах. Не було дня, щоб він не дістав одної, або більше, погроз смерти, мовляв, він є „ворогом Злучених Держав Америки". Крім того він тратив на бизнесі, та зазнавав чимало особистих прикроців від окруження, в якім обертався.

ВИПРАВДАНИЙ.

Але ось 11. вересня ц. р. в „Н. Й. Таймс" появилась у середині маленька новинка, яку дуже легко переочити. Ця новинка звучить: „Вашинґтон, 10 вересня. — Комітет Даєса нині цілковито виправдав (completely exonerated) Карла Бийора, голову нюйорської реклямової фірми із закидів, які ставили в сумнів його американізм, а які то закиди поробив перед комітетом у червні конґресмент Петмен. Петмена закиди опирались на контракті, довершенім у 1933 році між фірмою Бийора і німецькими федеральними залізницями в цілі заохочування людей в цім краю до поїздок до Німеччини. Цей контракт, говорить комітет, фірма Бийора уневажнила в 1935. Звіт комітету також зазначив, що Федеральне Бюро Інвестиґацій робило окремі розшуки в цій справі і сказало в липні ц. р., що не знайшло жадних доказів на те, що п. Бийор був заанґажований в якійнебудь неамериканській активности. Воно також додавало, що в той час, коли згаданий контракт був довершений, наш уряд „робив усе можливе, щоб піддержати торговельні зносини з Німеччиною". Пан Бийор зчерги закидував Петменові, що його обвинувачення були оперті на особистім упередженні до нього, тому, бо його фірма переводила рекляму для ланцюхових склепів і в тій реклямі атакувала Петмена".

Ось ціла історія, яка, хоч має „геппі ендінґ", але в середині містить коли вже не багато трагедії, то багато воні. Тай хто зна, чи закінчиласяб ця історія так щасливо, колиб п. Бийор не був маючим чоловіком, не мав впливів, а понадусе — не боровся за очищення свого імени.

ІНШИЙ ГОЛОС.

В розважних американських колах йдуть тепер часті перестороги, щоб з легким серцем не кидати на інших людей тавра зрадництва, чи „пятої колюмни". Бо в той спосіб можуть потерпіти найкращі і найбільш патріотичні громадяни.



ОБОРОНА. — У британійськім павільоні на Світовій Вистані в Ню Йорку показують цю гарматну кулю, якої вживає анґлійська фльота й артилерія.

До тих перестороґ треба зачислити також промову Едвина Смита, члена головного комітету взаємовідносин праці, виголошену перед національною конференцією конституційних свобід в Америці 9. червня ц. р. в Вашингтоні. Ця промова затитулована — „Цивільні свободи і національна оборона". В ній Смит гостро таврує тих людей, які роблять ріжним невинним людям і орґанізаціям закиди комунізму, фашизму і націзму. Він дослівно питає:

„Як осудить історія тих людей, які, проголошуючи фашистівську небезпеку для Злучених Держав, підміновують водночас публичне довіря до тих ґруп, яких льояльність супроти демократії є одною з наших найважніших охорон проти фашизму, внутрішнього, чи зверхнього? Чи будучність схарактеризує їх таким порівнююче невиразним слóвом як „пята колюмна", чи може назве їх іншим словом, більше прямим і недвозначним?"

ОБОРОНА ЧУЖИНЦІВ.

Далі Едвин Смит бере в оборону тих громадян, що не є натуралізовані; та не мають американських громадянських паперів. Він стверджує, що серед чужинецьких елементів можуть знайтись такі, що є зрадниками. Але в найкращій суспільності трапляються проступники. По них не можна судити всіх. Смит дослівно говорить:

„Хіба хтось посміє прилюдно заявити, що чужинці, як кляса, зрадили те довіря, яке ми мали до них? Хіба хтось припускає, що чужинці, які працюють по наших фабриках, на наших полях і які своєю працею причинились багато до загального добробуту, можуть бути названі, як кляса, зрадниками, чи хочби підозрілими характерами? Невже ми самі маємо так мало довіря до наших інституцій, що припускаємо, що ті, які прибули сюди аби користати з благодатей тих інституцій, хотіли їх нищити? Ні, питання шпигунства і саботажу не можна розвязувати поголовною кампанією проти чужинців. Попри велику несправедливість такої кампанії, вона може ще накоїти й того, що зробить ворогів із міліонів нашого цаселення, якого приязнь ми повинні піддержувати вже хочби з причини самоохорони, коли не задля чого іншого".

В тій самій промові Едвин Смит наводить також слова сенатора Ґвілера з Монтани, який сказав: „Винищім шпигунів, коли вони існують. Але винищуючи їх, не руйнуймо характеру невинних людей, називаючи їх націстичними аґентами тому, бо вони не погоджуються з нами".

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Запитуючим у справі реєстрації подаємо, що не можемо більше сказати про деякі пекучі справи (як от депортація) як це, що подано в офіційних поясненнях. Там виразно зазначено, що ще найкраще вийдуть ті, що скажуть дійсну правду. Щодо інших справ, то треба засягати поради в поштових урядах. Тоді буде певність, що одержана порада дійсно добра.

ЧИ ТАК БУДЕ?

БЕРЛІН. — Американська пресова аґенція подає, що це перший раз як німецька преса так і націстівські провідники висловились в один і той самий час про те, що в найближчій будуччині наступить німецький наїзд на Анґлію.

АРТИСТ ТОЧНО ПЕРЕДБАЧИВ СВОЮ СМЕРТЬ

ЕНКОРЕДЖ (Аляска). — Сідні Лоренс, 74-літній артист-маляр, сказав у середу своїм приятелям: „Завтра я вмру". Він викінчив свої орудки, попрощався зо знайомими, пішов до голяра, щоб прихаритися й не передавати нікому клопоту з чистотою свого тіла, потім пішов до шпиталю. Лікар скартав його за примховатість, але допустив переспатися в шпиталі. На бажання пацієнта покликав його жінку. Вона вислухала маячіння свого чоловіка і недовірчиво побажала йому доброї ночі. Та він попрікнув її, кажучи, що треба сказати „будь здоров", а не „добраніч". На диво, він не вмер у ночі, але встав, поснідав добре і щойно тоді впав мертвий внаслідок параліжу. Лоренс був уроженцем Ню Йорку, студіював в Европі і подорожував по цілому світі.

ЗНЕСУТЬ ВСІ ТРАМВАЇ В НЮ ЙОРКУ

Оціночна Рада міста Ню Йорку рішила знести всі трамваєві лінії, які ще залишилися в місті. На їх місце прийдуть омнібуси. Також рішено приступити до остаточного розібрання будови надземної залізниці на 9 Евені.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

Дня 8. вересня 1940. року помер в Ровд Айленд Госпітал по довгій недузі член Товариства Запорозька Січ, від. 246. У. Н. Союзу у Кромптон, Р. Ай.,

АНДРІЙ КОНДРАТ.

Родився 1883. року в селі Вербові, Бережанського повіту. Прожив 57 років. До У. Н. С. вступив понад 30 років тому, до від. 73. в Провіденс, Р. Ай. До від. 246. перейшов з переступним листом у 1909. р. Був спокійної вдачі і щирим українцем. З родини полишив дві доньки: Марія і Гелена. Похорон відбувся в середу, 11. вересня, в год. 8. рано.

Земля Йому пером!

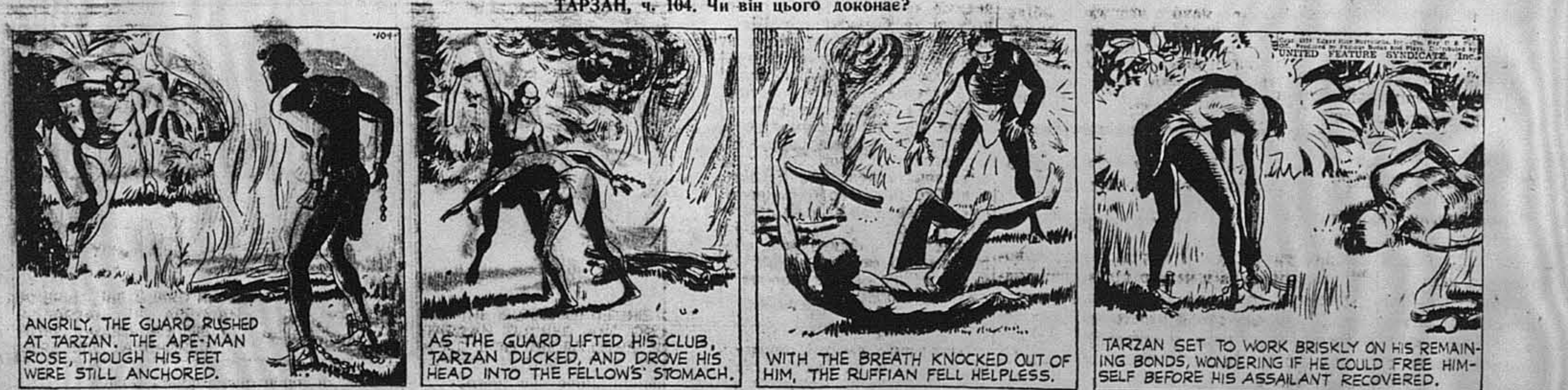
Григорій Притула.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

МІЛВОКІ, ВІС. Місячні збори Тов. ім. Івана Франка, від. 103., відбудуться в суботу, 21. вересня, в церковній салі, 1231 Скат ул. Проситься всіх членів і членкиць прийти на збори. Маємо важні справи до вирішення, отже кожний член має бути присутний на зборах. Довгуючих членів просимо прийти та вирівняти свої залеглі місячні вкладки; потім щоб ви не відказували, що вас суспендовано. — Т. Танін, предс.; М. Адамчук, кас.; Т. Барсук, секр.

Городник в Голбрук, Месечусетс, виплекав суниці 9 цалів в обемі.

ТАРЗАН, ч. 104. Чи він цього доконає?



Злісно кинувся вартівник на Тарзана. Малпо-чоловік піднявся, хоч його ноги були ще сковані.

Коли вартівник підняв угору свій костур, Тарзан схилився і вдарив своєю головою в його живіт.

Коли дикунові не стало віддиху, він упав на землю без памяти.

Тарзан кинувся відразу докінчувати діло свого увільнення. Він хвилювався, чи вдасться йому звільнити себе, заки сторож прийде до себе.